

cionális dühében hogyan reagál a Berlinben egyeduralkodó „Führer”, ha Svájc korlátlanul az európai zsidók menhelyévé válik.

Nyilvánvaló, az, hogy Svájc a háborút elkerülte, nem csak politikai és katonai elszántság eredménye volt; jó néhány kevésbé hősi, opportunistáknak is nevezhető döntés és elem is közrejátszott. De óvakodjunk mai moralistaként bárki felett pálcát törni. Akik annak idején határoztak, nem jó és rossz, hanem legtöbbször csak rossz és még rosszabb között választhattak.

A vélemények megoszlanak, és persze attól függően, hogy ki ítél, már a korban is erősen eltértek. Hitler, aki a svájci demokráciát megvetette, állítólag azt mondta: Svájc, ahol mind a diplomáciai, mind a kémiszolgálati és devizakereskedelmi akciók folyhatnak, s ahonnan a német hadiipar fontos szállítmányokat kap, ily állapotban hasznosabb, mint ha Németország erőszakkal a maga csatlósává tenné.¹ E „nagylelkűség” persze abban a meggyőződésben fogant, hogy Svájc sorsa a német végső győzelem pillanatában amúgy is a Harmadik Birodalom kezében lesz majd.

Churchill viszont a háború vége felé egy, Eden külügyminiszterhez intézett és Svájcban gyakran idézett levélben úgy foglalt állást, hogy az európai semlegesek között Svájcot illeti a legnagyobb elismerés. Jelentéktelen, írta a brit kormányfő, hogy Anglia túl keveset kapott Svájctól mindabból, amit megkapni kívánt, mint ahogy az sem játszik szerepet, hogy a svájciak Németországnak esetleg túl sokat adtak, mert életben akartak maradni. Svájc, szögezte le Churchill, demokratikus ország, amely hegyeiben önvédelmet folytatott szabadságáért, s bár lakossága etnikailag különböző, szellemileg messzemenően a szövetségesek oldalán állt.²

(2013. 11.)

JEGYZETEK

1. Gautschi, 222.

2. Winston S. Churchill: *Der Zweite Weltkrieg*. VI. k. 437. Scherz Verlag, Bern, 1954.

VISKY ANDRÁS

Két sírkőre

Végakarát

A poromat is vidd magaddal, mondta anyám, ne hagyj itt belőlem semmit, mondta, miután aláírta végakarátát.

A fogság földjében nincs megnyugvása a testnek. Hároméves voltam. Szétomló betűk, egymás mellé rekesztett idegenek.

N.-re hagyta mind a hét gyermekét. Egy milicista jött meg egy másik hivatalos személy. Okmánybélyeget is hoztak.

És pecsétnyomót lila pecsétpárnával.

Keresztet vetettek, amikor elmentek.

Soha nem láttuk őket ügyetlennek.

Anyám elmosolyodott. Próbáltam elképzelni, hogyan földeljük el, de nem ment.

Úgy szerettem a testét, mint a tenmagamét. Keze karomon nyugodott, hidegen, erőtlenül. Őt hideg gyertya nyoma

a csuklóm felett. Megmaradt, itt van.

Jönnek Isten szárnyas besúgóí, mondta,

amikor lecsuklott halálszép feje a szalmára.

Szünetjel

Amikor a titkosrendőrség ügynökei jöttek hozzánk,
apám terített asztalhoz ültette őket, majd elővette a
Szentírást és felolvasta a besúgók zsolnáit, a Dávid
prófétától származó rettenetes maszkiót, az első szótól
az utolsóig: *Mit dicsekszel gonoszságoddal, /
hatalomnak embere? / Hiszen a Mindenható szeretete
mindig megmarad! / Romlásomra törsz, te cselszövő! /
Nyelved olyan, mint az éles borotva. / A rosszat
szereted, nem a jót, / a hazugságot, nem az igaz
beszédet. // (Szela.) // Szeretsz bántó szavakat
mondani, / álnok a nyelved. // Össze is tör téged a
Magasságban Lakozó végleg, / megragad, kiránt
sátradból, / kitép gyökerestül az élők földjéből. //
(Szela.) // Látják ezt az igazak és félnek, / rajta meg
nevetni fognak. / Ez az az ember – mondják –, akinek
nem kellett a Mindenható oltalma, / hanem nagy
gazdagságában bízott, / és a megrontásban volt erős. //
De én olyan vagyok, mint a viruló olajfa, / az Égben
Lakó házában lehetek, / bízom a Világ Ura szeretetében
most és mindenkor. / Hálát adok neked mindenkor, /
mert te munkálkodsz. / Nevedben reménykedem, mert
jó vagy híveidhez. És amikor az első Szelához ért és
szünetet tartott az előírás szerint, úgy állt előttünk, mint
akit Isten lélegzete fojtogat, a másodiknál akkora csönd
áradt a szobába, mint két harangütés között, a legvégén
meg, amikor teljes valójával a Nevet – áldott legyen! –
szólította meg, mintha tűzből tért volna vissza, azon
csodálkozva maga is, hogy életben maradt,
visszatérhetett az övéi közé a Földre, íme, itt van, itt
vagyok, lássanak hozzá, uraim, ne féljenek, napjainkhoz
napokat told, miért is teszi, az Egvedül Hatalmas.*

(2014. 1.)

MISKOLCZY AMBRUS

Cioran nagy színeváltozása

(Részlet)

[...] Amikor 1978-ben Cioran találkozott Constantin Noicával, aki az 1940-es legionárius „forradalom” egyik vezérpublicistája volt, akkor kiderült, hogy ki miként változott. Cioran radikálisan, szerinte a Vasgárda: „román forradalom Románia ellen”. Noica meghatározása a régi fasizmus apológiája: a Vasgárda „az egyetlen román mozgalom, amely ellen Caragiale nem tehet semmit”.¹ Caragiale, az a klasszikus román író, aki tárcáiban, novelláiban, komédiáiban semmit és senkit sem kímélt, Eminescu fennköltségével szemben ő képviseli az el-lentétes pólust a román irodalomban. Egy-egy gyilkos megjegyzése ma is szállóige, amellyel ünnepélyesnek szánt politikai gesztusokat rögtön nevetségessé lehet tenni. Cioran sohasem hivatkozott rá, pátosszal és önpátosszal támadta Romániát, akkor is, amikor a Vasgárdával rokonszenvezett, és utána is.

1988-ban egy Securitate-ügynöknek sikerült vele interjút készíteni, amelynek hitelét erősen vitatják, de amelynek lehetnek hitelesnek tűnő részei. Például az, amit a legionárius mozgalomról mondott: „Románia történetében a Vasgárda deliráló, sokkoló és őrült pil-